

É R T E K E Z É S E K

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A III. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZABÓ JÓZSEF,

OSZTÁLYTITKÁR.

VII. KÖTET. V. SZÁM. 1876.

PÓLYA JÓZSEF

EMLÉKE.

DR. TÖRÖK JÓZSEF,

RENDES TAGTÓL.

(Felolvasta Halász Gejza I. tag az Akadémia 1875. június 28-án tartott ülésén.)

Ára 10 kr.

BUDAPEST, 1876.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

É R T E K E Z É S E K

a természettudományok köréből.

Első kötet. 1867—1870.

I. Az Ozon képződéséről gyors égéseknél. — A polhorai sóforrás vegyelemzése. *Th an* Károlytól (1867.) Ára 12 kr. — II. A közép idegrendszer szűrke állományának és egyes ideggyökök eredeteinek tájviszonyai. *Len h o s s é k* Józseftől (1867.) Ára 12 kr. — III. Az állattenyésztés fontossága s jelenlegi állása Magyarországon. *Z l a m á l* Vilmostól (1867.) Ára 30 kr. — IV. Két új szemmérészeti mód. *J e n d r á s s i k* Jenőtől (1867.) Ára 70 kr. — V. A magnetikai lehajlás megméréséről. *S c h e n z l* Guidótól (1867.) Ára 30 kr. — VI. A gázok összenyomhatóságáról. *A k i n* Károlytól (1867.) Ára 10 kr. — VII. A Szénéleg-Kénegről. *Th an* Károlytól (1867.) Ára 10 kr. — VIII. Két új kénsavas Káli-Kadmium kettőssónak jegeczalakjairól. *B r e n n e r* G. Sándortól (1867.) Ára 15 kr. — IX. Adatok a hagymáz oktanához. *R ó z s a y* Józseftől (1868.) Ára 20 kr. — X. Faraday Mihály. *A k i n* Károlytól (1868.) Ára 10 kr. — XI. Jelentés a London- és Berlinből az Akadémiának küldött meteoritekről. *S z a b ó* Józseftől (1868.) Ára 10 kr. — XII. A magyarországi egyenesröpüek magánrajza. *F r i v a l d s z k y* Jánostól (1868.) Ára 1 frt 50 kr. — XIII. A féloldali ideges főfájás. *F r o m m h o l d* Károlytól (1868.) Ára 10 kr. — XIV. A harkányi kénés viz vegyelemzése. *Th an* Károlytól (1869.) Ára 20 kr. — XV. A szulinyi ásványviz vegyelemzése. *L e n g y e l* Bélától (1869.) Ára 10 kr. — XVI. A testgyógyászat újabb haladása s tudományos állása napjainkban, három kiválóbb körevel felvilágosítva. *B a t i z f a l v y* Sámuelről (1869.) Ára 25 kr. — XVII. A göröcső alkalmazása a közzetanban. *K o c h* Antaltól (1869.) Ára 30 kr. — XVIII. Adatok a járványok oki viszonyaiboz *R ó z s a y* Józseftől (1870.) Ára 15 kr. — XIX. A silikátok formulázásáról. *W a r t h a* Vinczétől (1870.) Ára 10 kr.

Második kötet. 1870—1871.

I. Az állati munka és annak forrása. *S a y* Móricztól (1870) Ára 10 kr. — II. A mész geológiai és technikai jelentősége Magyarországon. *B. M e d n y á n s z k y* Dénestől (1870.) Ára 20 kr. — III. Tapasztalataim a szeszes italokkal, valamint a dohánynyai való visszaélésekről, mint a látompulat okáról. *H i r s c h l e r* Ignácztól (1870.) Ára 80 kr. — IV. A hangrezgés intenzitásának méréséről. *H e l l e r* Ágosttól. (1870.) Ára 12 kr. — V. Hő és nehézkedés. *G r e g u s s* Gyulától (1870.) Ára 12 kr. — VI. A *Ceratozamia* himsejtjeinek kifejlődése és alkatáról. *J u r á n y i* Lajostól (4 táblával, 1870.) Ára 40 kr. — VII. A kettős torzszülés bonczana. *S c h e i b e r* S. H.-tól Bukarestben, 4 könyomatu ábrával. Ára 30 kr. — VIII. A *Pilobolus* gombának fejlődése- és alakjairól. *K l e i n* Gyulától. Két táblával. Ára 15 kr. — IX. *Oedogonium* diplandrum s a nemzési folyamat e moszatnál. *J u r á n y i* Lajostól Ára 35 kr. — X. Tapasztalataim az artezi szökőkutak furása körül. *Z s i g m o n d y* Vilmostól. Ára 50 kr. — XI. Néhány *Floridea* Kristalloidjairól. *K l e i n* Gyulától. (Egy tábl.) Ára 25 kr. — XII. Az *Oedogonium* diplandrum (Jur.) termékenyített petesejtjéről *J u r á n y i* Lajostól Ára 25 kr. — XIII. Az esztergomi burányrétegek és a kisczelli tállyag földtani kora. *H a n t k e n* Miksától. Ára 10 kr. — XIV. *Sauer* Ignác emléke. *D r. P o o r* Imre l. tagtól. Ára 25 kr. — XV. Gónesövi kőzetvizsgálatok. *K o c h* Antaltól Ára 40 kr.

PÓLYA JÓZSEF

EMLÉKE.

DR. TÖRÖK JÓZSEF,

RENDES TAGTÓL.

(Felolvasta Halász Gejza I. tag az Akadémia 1875. június 28-án tartott ülésén.)

BUDAPEST,

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia épületében.)

BOLEY JONNIE

EMERICK

1876

PÓLYA JÓZSEF EMLÉKE.

Dr. Török József r. tagtól.

Akadémiánk alakulási évétől, az 1830-ik évtől, a hazánkra nézve korszakot alkotó 1848-ik évig terjedő korszakban, melyet az orvosi rend jó része, akkori két fő corypheusáról *Stahly-Bene* korszaknak szokott még most is nevezni, előnyösen magaslik ki a magyar orvosi rend akkori főszereplői között a dr. Pólya József alakja. Kimagaslik nemcsak annyiban, a mennyiben a korabeli gyakorló orvosok között a két főnököt: *Stahly Ignác* és *Bene Ferenc*zet s egyikét specialistát kivéve, milyenek voltak a szemészetben *Fabinyi Theophil*, a a szülészetben *Birly Eduárd* egyetemi tanárok, — alig találunk oly egyéniségeket, kik orvosi reputatióban vele mérkőzhettek volna, hanem annyiban is, a mennyiben az orvosi és természettudományi, merőben bölcsőjében lévő magyar irodalmunk fejlesztésére hatályosan közreműködött. — Valóban, mint fehér holló, oly ritkák voltak ezen korszakban az oly egyéniségek, kik az orvosi és természettudományi magyar irodalom művelését, fejlesztését hazafiui kötelemöknek ismerték volna. *Pólyával*, *Bugáttal*, *Flórral* sirba szállottak és letűntek a láthatárról ezen kevés választottak s csak egyetlen egynek: *Toldy Ferenc*z tisztelt tagtársunknak jutott a szerencse a gondviselés ingyen való jó kedvéből, hogy 50 évet túlhaladó ernyedetlen irodalmi munkássága után eljuthatott az ígért földére s szemlélheti mint e téren is egyik legtevékenyebb munkás, fáradozásainak eredményét, a jelenleg már teljes viruló állapotában diszelgő orvosi és természettudományi magyar műnyelvet és irodalmat.

Melyik hazája és nemzetiségeért lángoló kebel ne tűzne szívélyes készséggel egy ily uttörő érdemkoszorújába egy szerepny zöld ágat? ha szinte az Akadémia rendszabályai azt nem követelnék is. Azonban egész nyílt őszinteséggel vagyok kény-

telen bevallani, hogy én az elhunytat életviszonyaiban, működési körében, egyes jellemvonásaiban nem ismertem oly közelről, hogy róla az említett tekintetekben egészen kimerítő tájékoztatást adhatnék, minélfogva az általam előállított életrajz fogyatkozásaiért előlegesen is kegyes elnézésért esedezem.

Pólya József napvilágot látott az 1802-ik év január első napján Barsmegye Nagy-Szecse nevű, a Garan folyó partján fekvő, helységében, hol szülői: Váradi Pólya András és Oroszi Sára szerény sorsú földmivelők valának. Hét testvér között ő volt a legfiatalabb s egyszersmind gyöngye testalkatu és gyakran betegeskedő lévén, szülői őt tanulói s illetőleg papi pályára szánták. Anyja gondozása mellett, kiről az elhunyt mindenkor a legkegyeletesebben emlékezett, őt és fél évet töltött el a helybeli falusi iskolában, hol Fügedi Ferencz néptanító vezérlete alatt nemcsak az elemi osztályokat, hanem egyszersmind az első gymnasiumi osztály tantárgyait is elvégezvén, 1813-ban a losonczyi ref. főgymnasium növendéke lett, hol 6 éven át a gymnasiumi osztályokat s az akkori szólás-mód szerint a logikát is bevégezvén, 1819-ben a bölcséleti tudományok hallgatása s egyszersmind a német nyelv elsajátítása végett Selmezbányára ment s az ottani ágostai hitvallásu lyceumban a bölcséleti tudományokat két éven át tanulta. Tanulói pályájának ezen korszakából három egyéniséget emel ki különösen saját életiratában, kiknek tudományos kiképzését főleg köszönhette s ezek *Jenei Jeney János*, ki a gymnasiumi osztályokban magán-tanítója volt, *Kovács István* losonczyi tanár, kinek, ugymond, sokkal, és *Scheverlay Mátyás*, akkor selmeczi, később pedig pozsonyi nagyhirű tanár, *kinek lényem egész valójával tartozom.* — Valóban magam is, mint a selmeczi ágost. hitvallásu lyceum ez időtájbani növendéke, tanuskodhatom róla, hogy *Scheverlay Mátyás*, szivet-lelket megragadó előadásánál fogva a tanuló-ifjuság által majdnem a bálványozásig kegyeltetett.

Pólya József ezen gymnasiumi tanulói pályáján a rendes tantárgyakon kívül kiváló előszeretettel foglalkozott a rajzzal és zenével. A zenének minden hangszerét átkísérlette,

de miután egyiken sem tudott csak a középszerüségig is magántanulás utján felvergődni, s e mellett atyja, az akkori majdnem általános gondolkodásmód szerint azt leendő pap-hoz illetlen kedvtelésnek tekintette, azzal felhagyott. A rajzot ellenben élte fogytaig gyakorolta s annak előbb az orvosi pályán, élte utolsó éveiben pedig a kertészet művelésénél sokszor gyakorlati hasznát is vette.

A selmecz-bányai lyceumban elvégezvén a bölcseleti tanfolyamot, 1821-ben Pestre óhajtott jőni az orvosi pályára megkezdése végett, de atyja, ki őt minden áron a papi pályára kívánta terelni s kinek kedvéért már 1817-ben az egyházi szószékből is fellépett s az egyházi szónoklatokban magát 3 éven át gyakorolta, a theologia tanulmányozása végett őt Debreczenbe akarta küldeni. Ez eltérő nézetök folytán szölközésre került a dolog apa és fiu között s az apa hol szigorral erőltetni, hol szép ígéretekkel akarta kecsegtetni a papi pályára; a fiu ellenben, egyedüli óhajtása lévén az orvosi tudományok tanulmányozása, eltökélve hangsúlyozta apja előtt, hogy őt ettől semmi sem leendő képes eltartóztatni. Ekkor az apa azon fogadással akarta őt elrettenteni az orvosi pályától, hogy többé nem fogja őt fiának tekinteni s egy fillérrel sem segélyezni, mire a fiu daczosan azt felelte, hogy kérni nem is fog. Fájdalom! idővel mindketten beváltották szavukat.

Pólya József ekként magára hagyatva, atyja által nem segélyezve, a pénzhiány miatt Pestre menni nem merészelt, hanem anyagi szükségein segitendő, visszatért Losoncra, hol a tanárok s iskolai előljárók előtt jó emlékezetben lévén, a gymnasium első osztályának köztanítójává választatott. Egy év múlva egy előkelő családnál magántanítóságot vállalt azon ígélet mellett, hogy az év elteltével növendékével együtt Pestre fog küldetni. Ezen várakozásában azonban megcsatlakozott s így egyedül indult utnak a rég óhajtott városba Pestre s oda az 1823. év november hó elején megérkezett. Itt azonban nem kezdhetette meg azonnal az orvosi pályát, hanem az akkori tanrendszer szerint a bölcseleti tanfolyam 3-ik évi tanulmányainak hallgatására utasított.

Ezen is átesvén, 1824-ben kezdette meg az orvosi tudományok hallgatását s 1829-ben bevégezvén a következő 1830. év augusztus havában orvostudorrá avattatott fel.

Orvostanulói pályája küzdelemteljes volt. Hazuról nem segélyezve, rajz-, szépirás- és magyarnyelv tanításával tartotta fenn magát nagy nehezen. Ezen küzdelmekhez járult az atyjával meghasonlás szomorú érzete, mely arczára a hideg komolyság bélyegét ütötte, mi ismét környezetére is visszataszítólag hatott. — Orvosi pályáját azonban bevégezve, egy levélben számot adott atyjának a Pesten eltöltött évekről s vele kibékült s mint már orvostudor, meglátogatta szülőit, kik az eltaszított s évektől fogva nem látott fiút örömkönyekkel szoriták kebleikre.

Pólya József 28 éves korában végezte be tanulmányait, s azokat, kilépve az iskola falai közül a nagyvilágba, azonnal két irányban értékesítette, t. i. mint gyakorló orvos — és mint író.

Mint gyakorló orvost már 1831-ben a pesti kolera-kórházban találjuk őt működni és pedig mint ezen kórház igazgató és kezelő orvosát. Az 1831-iki, nemesak hazánk nagyközönségét, de még az orvosokat is rémüléssel eltöltő kolera ellen kevés orvosnak volt kedve sikra szállani. Pólya azonban nem tartozott azok közé, kik a maguk árnyékától is megijednek s így készséggel vállalta el a kolera-kórház igazgatóságát, s éjjelt és nappalt betegek körében töltve, diadalmasan küzdött meg a rémületes ellenséggel.

Pólyának orvosi hírnevét ezen kolera-kórházban működése alapította meg, mert ezen működés következtében már az 1832-ik évi január havában a magyar kir. helytartó tanács által Károlyvár és Fiuméba küldetett oly célból, hogy az ottani orvosokkal a kolera tudnivalóiról értekezvén, azokat utasítással lássa el. Innen hazatérve, martius hóban Pestváros őt tiszteletbeli physicusai közé vette fel, april hóban pedig a polgári Rókuszkórházhoz rendes másodorvosnak nevezte ki. Ugyanezen évben irodalmi téren is már kitüntetvén magát, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai közé választotta be. Ez időtől fogva Pólya a főváros legkeresettebb orvossai közé tartozott, mire nézve nevezetes tényező volt azon kö-

rülmény is, hogy Fáy Andrással benső barátságban lévén, az ő körében számos előkelő családdal jött érintkezés és ismeretségbe.

Orvosi reputációját Pólya lankadatlan szorgalma, a betegségek gyors felismerése, mély belátása, erélyes és sikeres gyógyítása, kellemes megnyerő és bizalomgerjesztő modora által majdnem 40 éven keresztül csorbulat nélkül fentartotta. Élte utolsó éveiben azonban testi ereje hanyatlani kezdett s így az éjjeli és nappali fáradalmakkal járó gyógygyakorlattól lassankint visszavonult s rákosi birtokán a kertészetnek szentelte végnapjait, miglen az 1873-ik év június hó 10-ik napján örökre elszenderült s a kerepesi út melletti temetőben aluszszá örök álmát.

A mi Pólya irodalmi működését illeti, azt ő gyakorló orvosi pályájával egykorúlag kezdette meg. Nevezetesen orvostudorra avattatása ünnepélyére »*Az ember belférgeiről*« irt értekezést, mely megjelent Pesten 1830-ban. Ugyanezen évben fordította és kiadta »*Beaumont értekezését a sérvekről.*« A következő évben 1831-ben a cholerajárvány alkalmával gyűjtött észleleteit, hogy azok a külföldi orvosok által is értékesíthetők legyenek, latin nyelven adta ki Lipcsében, ily cím alatt: »*Summa Observationum, de cholera orientali: Lipsiae 1831.* Ezen munkáját magyar nyelven is elkészítette 1832-ben, de az kéziratban maradt. Az »Orvosi Tár« első folyamában, mely Bugát és Toldy által szerkesztetett s adatott ki, többrendbeli gyógy-, szellem-, és életrendtani czikkeket tett közé. A Rókuszkórházban működése alatt kiváló figyelmet fordított a bőrbetegségekre s ezek között különösen a sömörfélékre s idevonatkozó észleleteit 1837-ben kiadta ily című munkájában: »*Observationes de Herpete et ejus remedio novo Anthracokali.*« Az általa felfedezett s javaslatba hozott új gyógyszer az Anthracokali kétféle volt, t. i. Anthracokali simplex és A. sulfuratum s néhány évig meglehetősen kelendőségnek örvendett, külföldön is használtatott, jelenleg azonban, miként az számos gyógyszerrel megszokott történni, és pedig sokszor ok nélkül, a használatból kivátozott gyógyszerek sorába került.

Pólyának eddigelé felsorolt művei, mint láttuk, tisztán a gyógytudomány terén mozogtak, ő azonban, belátva a természettudományok művelésének nagy horderejét hazánkra s nemzetünkre nézve, azon elvet vallotta és terjesztette, hogy minden magyar orvosnak hazafíúi kötelessége az orvosi tudományokon kívül a természettudományok valamelyik ágát felkarolni s művelni, s a gyógygyakorlattól fenmaradt idejét annak szentelni, — miután a nem orvosok közül ezen korszakban vajmi kevesen foglalkoztak a természettudományokkal, ennél fogva, hogy e téren biztosabban haladhasson, mindjárt gyakorló orvosi pályája kezdetén egy *Természetrajzi műszótár* kidolgozásához fogott s azt a 30-as években be is fejezte.

Természetrajzi műnyelvünk ez időben körülbelül abban határozódott, mi a *dr. Földy* állattanában s a *Diószeghy* és *Fazekas* által kiállított, mondhatni korszakot alkotó debreczeni fűvészkönyvben látott napvilágot. Ezek Pólya igényeit ki nem elégíthetvén, hangyaszorgalommal látott a természetrajzi műnyelv összeállításához s azt számos talpraesett, sokszor Kazinczy-szerű merészséggel alkotott műszavakkal gazdagította, melyek nagyrészből elfogadva, jelenleg természettudományi irodalmunkban, polgári jogot élveznek; sajnos hogy ezen nagyobb szerű műve is kéziratban maradt s ez idő szerint a budapesti ref. főiskola könyvtárának egyik díszét képezi. Egyébiránt Pólya ezen alkotásai noha önállólag sajtó alá nem kerültek, mindazáltal nagyrészből napvilágot láttak egy oldalról a Bugát-féle »*Természettudományi szóhalmazban*« 1843-ban, melynek összeállításával Bugát által én levén megbizva, ezen kéziratban levő szótárt tőlem kitelhetőleg kiaknáztam; más oldalról pedig a »*Német-magyar tudományos műszótárban*,« 1858-ban, mely a cs. k. cultus és közoktatási miniszteriumtól e végre kinevezett *Toldy Ferenez, Horváth Cyrill, Jedlik Ányos* és *Szvorényi József* urakból álló — bizottmány által állíttatott össze, s melybe az állattan, növénytan, ásvány- és földtan körébe tartozó műszavakat, mint e bizottmány által fölkért tag, Pólya József szolgáltatta.

Elkészülvén Pólya ezen természetrajzi műszótárral, irodalmunkat már 1841-ben a *Jardin* és *Treitschke*féle állattannal kívánta gazdagítani, melynek első kötete »*Az állatország ter-*

mészettörténeti képterme» cím alatt meg is jelent, de ezen nagy költséget igénylő munkát — kellő pártolásban nem részesülvén az — fájdalom, kénytelen volt abbahagyni. Az állattan irodalmának nevezetes szolgálatot tett Pólya az által is, hogy saját költségén kiadta *Hanák János »Az állattan története és irodalma Magyarországon«* című művét 1849-ben, mely jeles munka különben a legnagyobb valószínűséggel nem látott volna napvilágot.

Nevezetes irodalmi tevékenységet fejtett még ki Pólya az élettan (physiologia) mezején. Eltekintve ugyanis attól, hogy az egész emberélettant kidolgozta, mely munkája szintén csak kéziratban maradt s melyből a pesti ref. főiskolában nyilvános előadásokat tartott egy pár éven át, a hölseleti tanfolyam hallgatóinak, az élettan egyes fejezeteivel is behatóbban foglalkozott. Nevezetesen már 1848-ban a magzattan (embryologia) dolgozott; szintén ezen időtáiban tárgyalta *»Az ember-t nemi tekintetben«* s ezen dolgozatnak első füzeté meg is jelent. Továbbá az Akadémiában adta elő *»Az idegrendszer tevélléseinek alapja«* című értekezését, mely 1857-ben a magyar Akadémia *»Értesítő«*-jében jelent meg; szintén itt olvasta *»Az emésztés körüli jelen nézetekről általában, a máj kövéreg készítő szerv létéről s a máj összehasonlító physiologiájáról különösen«* című értekezését, mely szintén a magyar *»Akadémia Értesítőjében«* jelent meg 1859-ben, s végre az *»Omne vivum ex ovo«* című dolgozatát 1865-ben. Felemlitendőnek vélem, hogy Pólya élettani kutatásainál a physiologok leghatalmasabb fegyverét a górcsövet (microscopium) már akkor használta, mikor az még legfőlebb az egyetem s néhány tanintézet birtokában volt csak meg, magánosok pedig azt egyáltalában nélkülözték.

Kiterjedt végre Pólya irodalmi munkássága a növényés természettanra (physica), a mezei gazdaság és kertészet vagy gyümölcsészetre is. Ide vonatkozó értekezései részint az Akadémiában tartattak, részint különböző folyóiratokban, névszerint az Orvosi Tár, Gyógyászat, Pesti Napló, Hon, Magyar Sajtó, Gazdasági Lapok, Falusi Gazda s Kertigazdaságban jelentek meg. Ilyenek: *Az aszályosság physikája; A harmat, eső, jégeső, vihar physikája; A gabnafélék mesterséges*

termékenyítéséről. A marhavészről, a Dracocephalum Moldavicum, philoxera vastatrix, a növényéleti ismeretek alkalmazása a növényiparban stb. stb. című értekezései.

Ha ezek után Pólya irodalmi működéséről bírálatos véleményt akarunk kockáztatni, az előadottak nyomán be kell vallanunk, hogy az inkább kül- mint belterjes volt. Munkásságának legnagyobb korszaka t. i. azon időre esik, melyben a munkafelosztás nagy elve még nem volt annyira méltányolva, mint napjainkban, melyben annál fogva hazánkban inkább, hogy úgy fejezzem ki magamat, a polyhistszerű, mint a szakképzettség volt divatban és napirenden. Ha egy oly szellemes, lánglelkű s az eredetiség kétségbehozhatlan jellegével felruházott egyéniség, milyen Pólyáé vala, oly sokfelé nem forgácsolja el erejét, kétséget nem szenved, hogy nem ephemer, hanem maradandóbb becsű műveket fogott létrehozni. Így is azonban, mint korának egyik kitűnősége fog szerepelni mindenha a magyar orvosi rend és irodalom történelmében.

Pólya orvosi és irodalmi munkásságának vázlatos esetelelése után, szólanunk kell még róla röviden mint emberről. Napjainkban egészen divatszerűvé lett az orvosokat és természetvizsgálókat materialistáknak, darvinistáknak nevezni s ezen kifejezéseket az atheismussal egyenértékűeknek tekinteni. Nem lehet feladatunk jelen alkalommal ezen nézetek alaptalanságának fejtegetésével tüzetesebben foglalkozni, hanem annyit elhatározottan állíthatunk, hogy a legnagyobb természetvizsgálók, milyenek Darwin, Lyell, Helmholtz, Virchow stb. stb. irodalmi műveiből az atheismust kiolvasni teljességgel nem lehet, s ennél fogva ha őket materialistáknak nevezik is, de atheistáknak mondani egyáltalában helytelen; szóval a materialismus szerintünk az atheismustól lényegesen különböző fogalom. De ha ezen különböző fogalom szerint, az atheismust a legkomolyabban visszautasítva, elfogadjuk is az orvosokra és természetvizsgálókra nézve a materialista nevezetet, mind a

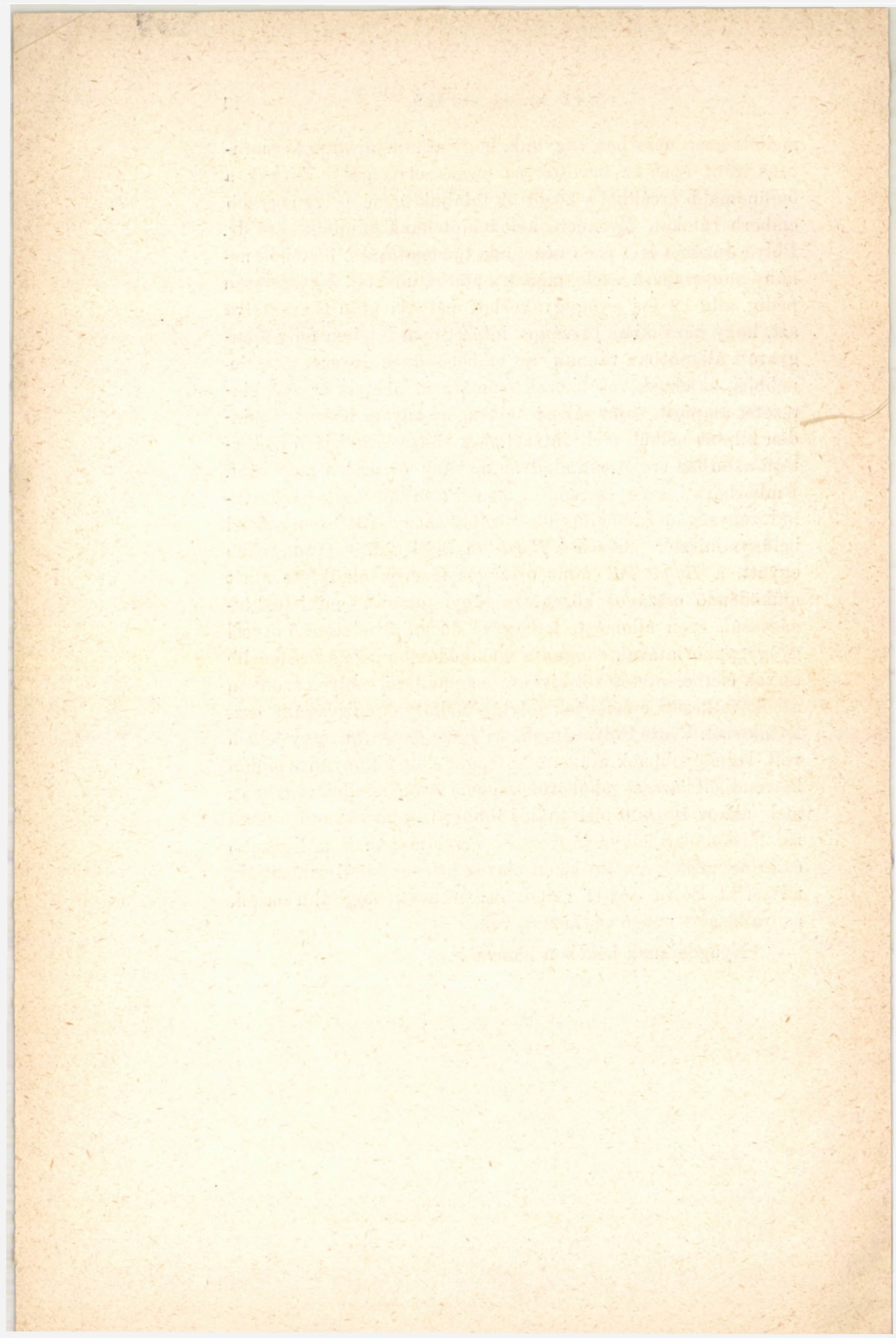

mellett azon nézetben vagyunk, hogy a humanismus és moralitás iránt épen az orvosok és természetvizsgálók birnak a legfinomabb érzékkel s közöttök találjuk épen a legnagyobb emberbarátokat. Ilyennek kell tekintenünk mindenesetre dr. Pólya Józsefet is, s ezen nézetünk támogatására életéből néhány nagyszabású cselekményt mutathatunk fel. Nevezetesen pedig, alig 12 évi gyógygyakorlati pályája után tapasztalva azt, hogy hazánkban országos intézet nem létében mily elhagyott állapotban vannak az emberiségnek legszerencsétlenebbjei, az elmekórosok, ezek számára menhelyet és gyógyintézetet alapított saját rákosi telkén, az anyagi haszonra minden kilátás nélkül, mely intézet nagy költségekkel járó fentartása azonban erejét túlhaladván, néhány év múlva megszűnt. Emberbaráti s egyszersmind hazafiúi érzületének fényes tanúbizonyosságául kiemelhetjük továbbá, hogy 1849-ben akkori belügyminiszter *Szemere Bertalan* által felhívatván velem együtt, a *Bugát Pál* mint országos főorvos elnöklete alatt működendő országos közegészségügyi tanácsba ministeri tanácsosúl, ezen állomást, felhagyva dúsan jövedelmező orvosi gyógygyakorlatával, elfogadta s működését a legmagasztosabb tervek életbeléptetésével kívánta megindítani, melyek azonban a bekövetkezett események folytán ködfátyolkép gyanánt osztottak szét. Végre Pólya József, ki egész életén át nagy jellem volt, legnagyobbnak tanusította magát élete alkonyán, a midőn kétrendbeli házasságából örökösei nem lévén, minden vagyonát, mely akkor 100,000 forintnál is többre volt becsülhető, a pesti ref. főiskolának hagyományozta s ezzel magának a legszebb és örök-emléket emelte. Ezen tények kétségtelenül tanusítják, miszerint Pólya József valódi emberbarát, lánglelkü hazafi, és vallásaért buzgó egyházttag volt.

Nyugodjanak békében hamvai!

Harmadik kötet. 1872.

	Ára
I. A kapaszkodó hajózásról. Kenessey Alberttől . . .	20 kr.
II. Emlékezés Neireich Ágostról. Hazslinszky Frigvestől	10 kr.
III. Frivaldszky Imre életrajza. Nendtvich Károlytól . .	20 kr.
IV. Adat a szaruhártya gyurmájába lerakodott festanyag ismer- tetéséhez. Hirschler Ignácztól	20 kr.
V. Közlemények a m. k. egyetem vegytani intézetéből. Dr. Flei- scher és Dr. Steiner részéről. Előterjeszti Than Károly .	20 kr.
VI. Közlemények a m. k. egyetem vegytani intézetéből, saját maga, valamint Dr. Lányel és Dr. Rohrbach részéről. Elő- terjeszti Than Károly	10 kr.
VII. Emlékbeszéd Flór Ferencz felett. Dr. Póor Imrétől . .	10 kr.
VIII. Az ásványok olvadásának új meghatározási módja. Szabó Józseftől	16 kr.
IX. A gombák jelleme Hazslinszky Frigvestől . . .	10 kr.
X. Adatok a zsírfelszívódáshoz. Thannhoffer Lajostól .	60 kr.
XI. Adatok a madárszem fésűjének szerkezetéhez és fejlődésé- hez. Mihálkovicz Gézáttól	25 kr.
XII. A vese vérkeringési viszonyairól. Högyes Endrétől . .	50 kr.

Negyedik kötet. 1873.

I. A magyar gombászat fejlődéséről és jelen állapotáról. Kalchbrenner Károlytól	25 kr.
II. Az Aethyloxalátnak hatásáról a Naphtylaminra. Balló Mátyástól	Ára 10 kr.
III. A salvinia natans spóráinak kifejlődéséről. Jurányi Lajostól	20 kr.
IV. Hyrtl Corrosio-anatómiája. Lenhossek Józseftől . . .	10 kr.
V. Egy új módszer a földpátok meghatározására közetekben. Szabó Józseftől	80 kr.
VI. A beocsini márga földtani kora. Hantken Miksától . .	10 kr.

Ötödik kötet. 1874.

I. Emlékbeszéd Kovács Gyula fölött. Gönczy Páltól . . .	10 kr.
II. Magyarország téhelyröpiinek futonczfélei. Frivaldszky Jánostól	40 kr.
III. Beryllium és aluminium kettős sók. Welkov Sándortól.	10 kr.
IV. Jelentés a Capronamid előállításának egy módjáról. Fabinyi Rezsőtől	10 kr.
V. Időjárás viszonyok Magyarországon 1871. évben; külö- nös tekintettel a hőmérsékre és csapadéokra. 7 táblával. Schenzl Guidótól	50 kr.
VI. A Nummulitok rétegzeti (stratigraphiai) jelentősége a dél- nyugati középmagyarországi hegység ó-harmadkori kép- zödményeiben. Hantken Miksától	20 kr.
VII. A vízből való élet- és vagyonmentés és eszközei. Kenes- sey Alberttől	20 kr.
VIII. Adatok a látahártya-maradvány kórodai ismeretéhez. Hirschler Ignácztól	15 kr.
IX. Tanulmány a régi zsidók orvostanáról. Dr. Rózsay Józseftől	25 kr.
X. Emlékbeszéd Agassiz Lajos k. tag fölött. Margó Tiva- dától	15 kr.

XI. A rakováci sanidintrachyt (?) és földpátjainak vegyelemzése. Koch Antaltól	Ára 10 kr.
---	---------------

Hatodik kötet. 1875.

I. Emlékbeszéd gr. Lázár Kálmán felett. Xántus Jánostól	10 kr.
II. Dorner József emléke. Kalchbrenner Károlytól	12 kr.
III. Emlékbeszéd Török János l. t. felett. Érkövy Adolftól	12 kr.
IV. A suly- és a hő állítólagos összefüggéséről. Schuller Alajostól	10 kr.
V. Vizsgálatok a kolozsvári m. k. tud. egyetem vegytani intézetéből. Dr. Fleischer Antaltól	20 kr.
VI. A knyahinai meteorkő mennyileges vegyelemzése. Dr. Than Károlytól	10 kr.
VII. A színérzésről indirect látás mellett. Dr. Klug Nándortól	30 kr.
VIII. Egy felszíni Hypogaeus. Hazslinszky Frigyesztől	10 kr.
IX. A margitszigeti hévforrás vegyi elemzése. Than K.	10 kr.
X. Öt közlemény a m. k. Egyet. vegytani intézetéből. Előterjeszti Than K.	20 kr.
XI. A kőzetek tanulmányozásának módszerei stb. Dr. Koch A.	30 kr.
XII. Nyolcz közlemény a m. k. egyetem vegytani intézetéből. Előterjeszti Than K.	30 kr.

Hetedik kötet. 1876.

I. Vizsgálatok a kolozsvári m. k. tud. egyetem vegytani intézetéből. Közli Dr. Fleischer Antal	20 kr.
II. Báró Prónay Gábor emléke. Haberern Jonathántól	12 kr.
III. A légnyomás változásainak pontos meghatározásáról Schuller Alajostól	10 kr.
IV. Négyközlemény a magy. kir. orvosi tanintézetből. Bemutatja Dr. Thanhoffer Lajos	50 kr.